

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง “อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดีเกฮูลูของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส” มีวัตถุประสงค์การวิจัย 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของดีเกฮูลูในเชิงเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย พื้นที่ชายฝั่งทะเล และพื้นที่ภูเขา ในมิติด้านเนื้อหาเพลง ฉันทลักษณ์ เครื่องแต่งกาย ลักษณะลีลาท่าทาง ดำเนินการบรมครูดีเกฮูลูในจังหวัดนราธิวาส 2) เพื่อศึกษาพัฒนาการคณะดีเกฮูลูในจังหวัดนราธิวาส จำแนกประเภท (category) ดีเกฮูลู ในยุคปัจจุบัน การบริหารธุรกิจบันเทิงของดีเกฮูลู และความสัมพันธ์ระหว่างดีเกฮูลูกับวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส 3) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการถ่ายทอด การฝึกสอนของคณะดีเกฮูลูในจังหวัดนราธิวาส 4) เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเผยแพร่ดีเกฮูลูในจังหวัดนราธิวาส

กระบวนการวิจัย ที่วิจัยได้สืบค้นภูมิปัญญาที่เป็นครูสอนดีเกฮูลูในพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย ที่มีประสบการณ์ในการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอแว้ง อำเภอสุโงโก-ลก อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ประชาณผู้รู้ด้านดีเกฮูลูในพื้นที่เทือกเขาบูโด ในอำเภอจะแนะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส หัวหน้าคณะดีเกฮูลูในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ตำบลโคกเคียน อำเภอเมืองนราธิวาส ด้วยวิธีการสังเกตบริบทพื้นที่ที่รายล้อมสถานฝึกสอนและถ่ายทอดภูมิปัญญาการแสดงดีเกฮูลู สัมภาษณ์บุคคลสำคัญในคณะดีเกฮูลู บันทึกลักษณะเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงระหว่างการแสดง เนื้อหาของเพลงที่ใช้ขับร้องภาษามลายู ถอดความหมายเป็นภาษาไทย วัดการมีชื่อเสียงจากการได้รับเชิญไปทำการแสดงในโอกาสต่างๆ ตลอดจนรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของครูดีเกฮูลูในแต่ละพื้นที่

ผลการวิจัย พบว่า ดีเกฮูลูเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส และจังหวัดใกล้เคียง คือ จังหวัดปัตตานีและจังหวัดยะลา ซึ่งชาวมาเลเซียจะเรียกว่า “ดีเกบาร์ด” นักวิชาการสันนิษฐานว่า ซิกิร (Zikir) ซึ่งเป็นการสรรเสริญเพื่อระลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า เป็นที่มาของการแสดงดีเกฮูลู ในจังหวัดนราธิวาส การละเล่นเชิงศาสนาและพิธีกรรมประกอบดนตรีเพื่อกล่าวสรรเสริญและรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าและท่านศาสดา มีบทบาทต่อชีวิตของชาวมุสลิมมาในอดีตแล้ว มีการเรียกเพี้ยนไปตามสำเนียงของประชาชนในจังหวัดนราธิวาส เดิมเรียกว่า ซิกิรดุอา เป็นภาษาอาหรับ ส่วนภาษามลายูถิ่นในจังหวัดนราธิวาสจะเรียกว่า ดีเกดออ คนที่อยู่ในชนบทจะออกเสียงว่า ดีเกดออ คำว่า ดออ มาจากคำว่า ดุอา หมายถึง การขอพรเพื่อเป็นสิริมงคล การละเล่นเชิงพิธีกรรมประกอบดนตรี ชาวมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส เรียกว่า ดีเกอวาล์ หรือดีเกอวาา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการกำเนิดและพัฒนาเป็นดีเกฮูลูในเวลาต่อมา

การเล่นดีเกอวามีลักษณะการเล่นที่สำคัญ คือ การร้องปาดง หรือปันทน วรรณกรรมพื้นบ้านในรูปแบบของการประพันธ์ที่นิยมร้องเล่นกันแพร่หลายในวัฒนธรรมมลายูมีความหมายที่เต็มไปด้วยการเปรียบเทียบสุภาพ คำพังเพย สำนวนโวหาร เพลงกล่อมเด็ก

พัฒนาการของดีเกอวู แบ่งเป็น 3 ยุค คือ 1) ยุคเริ่มต้นของดีเกอวู เป็นการผสมผสานการเล่นเชิงพิธีกรรม นำการสวดหรือกล่าวสรรเสริญเอกองค์อัลลอฮ์และศาสดามุฮัมมัดต่อมา จะเป็นการขับร้องที่เกี่ยวกับศาสนาที่เรียกว่า ดีเกอวูล์ ก่อนปรับเปลี่ยนจากการเล่นเพื่อประกอบพิธีกรรมเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานและรื่นเริงขึ้น 2) ยุคผสมผสานเปลี่ยนจากดีเกอวูล์ มาเป็นดีเกอวูซึ่งเน้นความสนุกสนาน มีการร้องปาดงหรือปันทนได้คารมการร่ายรำที่เป็นไปในท่าที่สนุกสนานกัน 3) ยุคดีเกอวูเพื่อการแสดง มีการสมมติบทบาทผูกเรื่องเป็นชุด ทำให้การร้องยืดยาวขึ้น ฉะนั้นผู้ร้องดีเกอวูจึงต้องมีความจำดี มีปฏิภาณฉิวเฉียด สามารถสร้างสรรค์เนื้อร้องขึ้นเอง

องค์ประกอบของนักแสดงดีเกอวูจังหวัดนราธิวาสที่นิยมอยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) ตุแกปาดง คือ ผู้ทำหน้าที่ในการร้องบทไหว้ครู 2) ตุแกลาซุ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ร้องเพลงที่กำลังเป็นที่นิยมกันทั่วไป 3) ตุแกฆาโระ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ร้องกลอนสดโต้ตอบฝ่ายตรงข้าม นอกจากนี้ทั้ง 3 คน ยังทำหน้าที่ “จีแจ” หรือการเล่น “เบ็ดเตล็ด” เป็นการสร้างบรรยากาศด้วยการพูดเรื่องตลกขบขัน และการแสดงตลกขบขัน 4) ลูกคู่ทำหน้าที่บรรเลงดนตรี ร้องสร้อยเพลง และร้องรับกลอนสดหรือ “ยาวะ” ด้วย 5) ลูกคู่ทำหน้าที่ร่ายรำมือ หรือ “นือโป๊ะ” และร้องสร้อยเพลง และร้องรับกลอนสดด้วย

ขั้นตอนการแสดงเพลงพื้นบ้านดีเกอวูในนราธิวาส มีดังนี้ 1) ผู้แสดงนั่งบนเวทีที่ใช้แสดงในกรณีที่แสดงแบบเดี่ยวลูกคู่จะนั่งเรียงหน้ากระดาน บริเวณด้านหน้าของเวที และนั่งเป็นวงกลม 2 วง กรณีที่แสดงแบบคู่ ลูกคู่ที่ทำหน้าที่บรรเลงดนตรีนั่งเป็นครึ่งวงกลมหรือเป็นวงกลม 2) ตาโอะ หรือการโหมโรง 3) ปาดง เป็นการร้องบทกลอนมลายู โดยตุแกปาดงด้วยทำนองช้าๆ เป็นการทักทายผู้ชมคล้ายกับบทไหว้ครู 4) ร้องเพลงของตุแกลาซุ หรือร้องเพลงที่โด่งดังเป็นนิยมนกันทั่วไป 5) การเล่นเบ็ดเตล็ด หรือจีแจ ในขั้นตอนนี้เป็นการแสดงพูดตลกขบขัน 6) ฆาโระ เป็นการร้องกลอนสดของตุแกฆาโระ 7) บทสังลา เพลงลาหรือเพลงจาก

บทร้องเพลงพื้นบ้านดีเกอวู ที่นิยมใช้ในบทร้องทั้งที่เป็นกลอนสด และ บทร้องที่แต่งขึ้นเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร พบว่า มีลักษณะการใช้คำประพันธ์ที่เรียกว่า ปันทน หรือปาดงแบ่งได้ 5 ชนิด ได้แก่ ปันทุน 2 วรรค, ปันทุน 4 วรรค, ปันทุน 6 วรรค, ปันทุน 8 วรรค และปันทุนต่อเนื่อง บทร้องเพลงพื้นบ้านดีเกอวูในจังหวัดนราธิวาส นิยมใช้ ปาดง หรือปันทน ชนิด ปาดง 2 วรรค และปาดง 4 วรรค

เนื้อหาและภาษาที่ใช้ในการแต่งเนื้อเพลงดีเกฮูลูในจังหวัดนราธิวาส พบว่า 1) พื้นที่ๆ ติดกับทะเล เนื้อร้องของเพลงดีเกฮูลู จะพรรณนาถึงสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในท้องทะเลจำพวกปลา กุ้ง ปลาหมึก มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของทะเล ตลอดจนการอนุรักษ์ทะเล เพื่อให้สิ่งมีชีวิต ดำรงชีวิตอยู่ได้ และจะได้มีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ 2) พื้นที่ๆ ติดกับภูเขา เนื้อเพลง มีความเกี่ยวข้องกับการปลูกพืช ทำสวน ซึ่งนอกจากจะมีผลผลิตให้ลูกหลานได้รับประทานแล้ว ส่วนที่เหลือสามารถนำมาขาย เพื่อสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวอีก 3) พื้นที่ติดชายแดนมาเลเซีย เนื้อเพลงจะเกี่ยวกับเกษตร การค้า ใช้ภาษามลายูกลาง สำเนียงคนรัฐกลันตัน

คณะผู้วิจัย

เมษายน 2556